

Maatschappelijke aandeelhouders

Nijmegenaren als volwaardige gesprekspartners van corporaties, zorg- en onderwijsinstellingen

Debatstuk GroenLinks Nijmegen
Pepijn Boekhorst
Juni 2014

Woningcorporaties, zorginstellingen en schoolbesturen zijn opgericht om te zorgen voor goede collectieve voorzieningen voor iedereen. Zij hebben ons land veel gebracht: we kennen goede zorg, goed onderwijs en betaalbare woningen. Door privatisering, marktwerking, schaalvergroting en professionalisering zijn de besturen van deze instellingen op een grote afstand van huurders, cliënten en studenten gaan werken. Met ontsporingen tot gevolg, helaas kennen we deze allemaal. GroenLinks vindt het tijd dat deze instellingen weer terug gaan naar de basis. In onze ogen kan dat het beste door niet alleen te luisteren naar de samenleving, maar door deze beslissingsbevoegdheid te geven. Met deze discussienota willen we de weg terug naar de basis creëren en de menselijke maat terugbrengen.

Semipublieke organisaties kunnen heel veel zelf bepalen zonder noemenswaardige tegenspraak. Tegenspraak vanuit de overheid, de eigen interne organisatie en/of de samenleving. De landelijke overheid is druk bezig met het aanscherpen van regelgeving en het organiseren van meer toezicht. Brancheorganisaties werken aan professionalisering en gedragscodes. Toch ligt er een belangrijke sleutel op lokaal niveau. Een sleutel die helpt om deze waardevolle organisaties op het goede pad te krijgen en te houden.

Dit debatstuk¹ voor de Nijmeegse gemeenteraad is geschreven om met elkaar te verkennen wat de mogelijkheden zijn om meer zicht en invloed te krijgen op de Nijmeegse woningcorporaties, koepelbesturen van het primair en voortgezet onderwijs en de zorginstellingen die in onze stad actief zijn. Al deze instellingen werken met maatschappelijk geld, hebben een inhoudelijke (en soms financiële) relatie met de gemeente en leveren diensten aan vele Nijmegenaren.

Gelukkig is Nijmegen tot nog toe verschoond gebleven van grote schandalen en misstappen. Wel kennen we situaties waar het beter kan: huurders die het niet met de corporatie eens zijn over de sloopplannen in de buurt, wijkbewoners die een andere locatie voor een schoolgebouw wensen, het topsalaris van de bestuurders in de zorg waarover veel wordt gesproken. De mensen voor wie deze instellingen werken zijn door schaalvergroting en professionalisering uit beeld geraakt als gesprekspartners voor bestuurders. Een verschijnsel dat in heel Nederland voorkomt. De instellingen kennen natuurlijk een raad van bestuur en een raad van toezicht, maar komen de publieke belanghouders nog wel aan het woord? Van wie is de corporatie? Van wie is de stichting voor het lager onderwijs? Wie gaat er over het vermogen van de zorgpartij?

¹ Hierbij hebben we dankbaar gebruik gemaakt van de WRR-studie 'Van tweeluik naar driehoeken, Versterking van interne checks and balances bij semipublieke organisaties' die in mei 2014 uitkwam.

De legitimatie van deze instellingen is beperkt. Immers bij een publieke instelling als de gemeente stellen we dit soort vragen niet: de gemeente is van alle inwoners samen. En ook bij een commercieel bedrijf is het helder: de directie en/of aandeelhouders hebben het voor het zeggen. Juist bij deze maatschappelijke instellingen kan het toezicht op het realiseren van maatschappelijke meerwaarde beter, hierbij kan de raad van toezicht hulp gebruiken!

Natuurlijk denken deze instellingen zelf ook over deze vragen na en komen zij met goede initiatieven. Zo werkt corporatie Talis met een nieuw participatiemodel Accio waar huurders op thema's kunnen meepraten met de corporatie. En de medezeggenschapsraad praat mee met de onderwijsbesturen over het besteden van geld. Maar tussen meepraten en meebeslissen, tussen invloed en macht, tussen advisering en zeggenschap zit veel ruimte. Er is een wereld te winnen.

Tijd om de kracht van Nijmegen te benutten! GroenLinks ziet kansen om de Nijmeegse samenleving meer en nadrukkelijker te betrekken bij het functioneren van deze instellingen. Zoals de WRR het beschrijft: het is verstandig om derde partijen in te schakelen om bestuurders en raden van toezicht te helpen scherp te blijven. Deze derde partij moet dan wel voldoende bevoegdheden krijgen, voldoende expertise hebben, vasthoudend zijn en voldoende tijd en energie investeren. Niet makkelijk, maar het kan!

Wij denken dat er in onze stad voldoende betrokken bewoners aanwezig zijn die hieraan voldoen. Nijmegen kent volop huurders, woningeigenaren, ondernemers, ouders, cliënten en andere (praktijk)deskundigen die kunnen meedenken en meebeslissen over belangrijke besluiten van maatschappelijke instellingen. De Nijmeegse stadsvisie kiest niet voor niets de kracht van de stad als belangrijk uitgangspunt voor het maken van nieuwe plannen. Onze stad telt veel eigenzinnige, creatieve en betrokken mensen. Laten we hen vragen en uitdagen zich in te zetten voor Nijmegen!

Per type instellingen kan samenwerking met derden partijen er anders uitzien. De WRR beschrijft verschillende vormen² zoals maatschappelijke adviesraden of een raad van maatschappelijke aandeelhouders. Het is uiteindelijk aan de raad van bestuur en de raad van toezicht om in gezamenlijk overleg en vanuit ieders verantwoordelijkheid dit te organiseren. Waarbij de overheid de taak heeft om hen hiertoe aan te sporen en kaders mee te geven. En dat is ons inziens nodig. Want deze instellingen hebben al jarenlang de kans gehad om huurders, ouders, cliënten en andere Nijmegenaren meer invloed te geven op hun beleid.

² Mogelijke vormen volgens de WRR om maatschappelijke belanghebbenden te betrekken: maatschappelijke adviesraden, cliëntenraden, visietafels en raad van maatschappelijk belanghebbenden. Om maatschappelijke belanghouders en aandeelhouders te betrekken: raad van maatschappelijke belanghouders, raad van maatschappelijke aandeelhouders en algemene ledenvergadering.

Woningcorporaties

De Nijmeegse woningcorporaties hebben allemaal een huurdersvereniging en bewonerscommissies. Het wettelijk kader uit de Overlegwet wordt uitgevoerd en ook zitten er in de raden van toezicht één of twee commissarissen op voordracht van huurders. Hoewel dit niet optimaal werkt, gaat ons voorstel daar niet over. Naast deze formele inspraak van huurders zouden er andere Nijmegenaren mee kunnen (en moeten!) praten en besluiten. Denk daarbij aan bestuursleden van VvE's, winkeliers die ondernemen in de wijk, wijkagenten, raadsleden, schooldirecteuren of betrokken buurtbewoners. Zij hebben belang bij het functioneren van een woningcorporatie en zouden daarom (mede)zeggenschap moeten krijgen.

In het regeerakkoord staat dat gemeente meer invloed krijgt op het functioneren van woningcorporaties. De komende tijd zal Nijmegen keuzes gaan maken hoe om te gaan met deze ruimte. In het coalitieakkoord wordt nadrukkelijk stil gestaan bij het partnership tussen gemeente en corporaties. Er komt een nieuwe woonvisie, die als onderligger dient voor de prestatieafspraken die vanaf 2015 opnieuw moeten worden gemaakt. Dit biedt een mooie kans om het maatschappelijk toezicht hierin mee te nemen en verder uit te werken, zodat dit een goede plaats krijgt in de nieuwe prestatieafspraken.

Onderwijsinstellingen

De schoolbesturen in onze stad hebben veelal een gemeenschappelijke medezeggenschapsraad waarin van iedere school één docent en één ouder zit. Iedere school heeft ook een medezeggenschapsraad en/of leerlingenraad. Gezien de hoeveelheid ouders en docenten is de representatie soms lastig te organiseren. Er wordt voldaan aan de minimale zeggenschap vanuit de wet maar vaak blijft het daarbij. We zien kansen om meer mensen uit de stad te laten meepraten over de keuzes van onderwijsinstellingen zoals oud-leerlingen, studenten, ondernemers, raadsleden.

Op dit moment worden onderhandelingen gevoerd tussen schoolbesturen en de gemeente over de financiële gelden voor de onderwijshuisvesting. De uitkomsten hiervan moeten een beslag krijgen in een nieuwe (aangepaste) versie van de doordecentralisatie-overeenkomst. Dit biedt een mooie kans om het maatschappelijk toezicht hierin mee te nemen en verder uit te werken, zodat dit een goede plaats krijgt in deze overeenkomst.

Zorginstellingen

Veel zorginstellingen werken per locatie (bijvoorbeeld een verzorgings- of verpleeghuis) of per doelgroep met een cliëntenraad. Ook hier het verschijnsel dat er niet altijd voldoende mensen te vinden zijn die willen en kunnen meepraten. Op organisatieniveau is er soms een beleidsadviesraad die echter vooral advies geeft en niet meebeslist. Raadsleden, betrokken ondernemers, zorgprofessionals zoals huisartsen of studenten geneeskunde kunnen volwaardig invulling geven aan maatschappelijk toezicht op een zorginstelling.

Op dit moment wordt met deze instellingen volop gesproken over de uitvoering van de nieuwe zorgtaken op gemeentelijk niveau. Dit leidt er toe dat de gemeente opdracht gaat verstrekken aan sommige van deze instellingen om de komende jaren zorg te verlenen aan Nijmegenaren die dat nodig hebben. Een aandachtspunt is nadrukkelijk hoe de regionale samenwerking tussen gemeenten, vertaald wordt naar regionale samenwerking van instellingen en als gevolg daarvan: regionaal toezicht op deze activiteiten. Dit traject biedt een mooie kans om de positie van cliënten, hun families maar ook andere maatschappelijke betrokkenen een rol te geven in het scherpere maatschappelijke toezicht.

En de gemeente dan?

Vanzelfsprekend kan ook de gemeente Nijmegen meer, vaker en andere bewoners betrekken bij het maken politieke keuzes en beslissingen. Hierover wordt momenteel al nagedacht, bijvoorbeeld vanuit de werkgroep 'bewonersparticipatie'. Dit is wat ons betreft een terechte maar wel een andere discussie, die we heel graag op een ander moment voeren.

Vervolg

In dit debatstuk leggen wij de volgende vragen voor aan de Nijmeegse gemeenteraad:

1. Herkent u de probleemanalyse zoals beschreven in dit stuk?
2. Staat u achter onze wens om Nijmegenaren (waaronder huurders, cliënten en leerlingen/studenten) meer invloed te geven op maatschappelijke instellingen?
3. Ziet u voor de gemeente een rol om deze instellingen hiertoe aan te sporen, te helpen en hiervoor kaders mee te geven?
4. Welke ideeën heeft u over de uitwerking hiervan bij woningcorporaties, zorginstellingen en onderwijsinstellingen?

Afhankelijk van de reacties op dit debatstuk zullen wij een initiatiefvoorstel schrijven waarmee we het college concreet kunnen vragen aan de slag te gaan. Wanneer fracties hieraan willen meewerken, juicht GroenLinks dat toe!